

Wat er speelt

De positie van makers en uitvoerend kunstenaars in de digitale omgeving

Jarst Weda, Ilan Akker, Joost Poort, m.m.v. Peter Risseeuw (SEO Economisch Onderzoek)

Paul Rutten (Universiteit Antwerpen / PR Onderzoek)

Annemarie Beunen (eLaw@Leiden)

Samenvatting

Wat speelt er onder makers en uitvoerend kunstenaars? Voor het eerst zijn de opvattingen en ervaringen van individuele makers en uitvoerend kunstenaars ten opzichte van het beheer, de mogelijkheden en belemmeringen van auteursrecht in een digitale omgeving onderzocht. Daaruit blijkt dat de meesten van hen onverkort waarde hechten aan het auteursrecht, de traditionele exploitatiestructuren en de collectieve beheersorganisaties.

Ruim vierenhalf duizend respondenten, met een brede spreiding over creatieve beroepen, leeftijden, inkomensgroepen en andere demografische kenmerken, vulden in het najaar van 2010 een online enquête in. Een meerderheid van deze groep ziet digitale distributie en exploitatie eerder als een bedreiging dan als een kans. Het downloaden van auteursrechtelijk beschermd materiaal zonder toestemming (*filessharing*) zien zij als een bedreiging en een grote meerderheid is van mening dat op dit vlak harder moet worden opgetreden tegen consumenten en websites. Makers die zelf hun eigen werk op sites voor *filessharing* zetten zijn schaars. Ook creatief hergebruik van het eigen werk door anderen (*'remixing'*) wordt over het algemeen door de meesten niet gewaardeerd of zelfs als een bedreiging gezien voor de inkomsten. Een aanzienlijk deel van makers staat positief tegenover technische (gebruiks)beperkingen (DRM).

Een meerderheid beschouwt zijn onderhandelingspositie tegenover opdrachtgevers en exploitanten als zwak en steunt voorgestelde maatregelen om die positie te versterken. De collectieve beheersorganisaties Buma/Stemra, Sena, Norma, Lira, Pictoright en Vevam worden door de bank genomen positief beoordeeld: een grote meerderheid vindt dat deze CBO's collectief regelen wat ze individueel niet kunnen en ze beoordelen hun CBO gemiddeld goed op transparantie, inspraak en service. Op al deze punten zijn er wel verschillen tussen de CBO's, waarbij Buma/Stemra het meest kritisch wordt beoordeeld door zijn achterban.

Onder deze 'gemiddelde' opvattingen, ligt een verscheidenheid aan opinies die samenhangen met achtergrondkenmerken van makers zoals hun leeftijd, inkomen, opleiding en creatieve discipline. Met clusteranalyse zijn zeven typen makers en uitvoerenden onderscheiden.

Digitaal resistenten

Tot deze groep behoort ongeveer 18 procent van de respondenten. Digitale ontwikkelingen hebben weinig invloed op de activiteiten van deze groep, wat samenhangt met de beroepen die in deze groep zijn oververtegenwoordigd: beeldend kunstenaars, ontwerpers en regisseurs. Auteurs, singer-songwriters, componisten en tekenaars zijn juist ondervertegenwoordigd. Digitaal

resistenten werken minder dan de gemiddelde respondent in hun creatieve beroep en hebben minder dan anderen de ambitie om daar meer tijd in te stoppen. Deze groep ervaart zijn onderhandelingspositie ten opzichte van exploitanten als slechter dan andere groepen. Toch is de behoefte aan versterking van de rechtspositie klein. Ze ontvangen naar verhouding weinig inkomsten uit rechtenvergoedingen van CBO's.

Handhavers

Tot de groep 'Handhavers' behoort ongeveer 9 procent van de respondenten. Zij zien kansen in digitale ontwikkelingen, maar vinden de bedreiging van *filessharing* minstens net zo groot. Daarom zijn ze meer dan anderen voor strengere maatregelen om *filessharing* te beheersen. Handhavers zijn vaker verantwoordelijk voor een aanzienlijk deel van het gezinsinkomen en zijn ouder dan alle andere groepen: 80 procent van deze groep is ouder dan 45 jaar. Beroepen die sterker vertegenwoordigd zijn onder de Handhavers zijn tekenaars, fotografen en auteurs. Deze groepen zijn voor hun inkomsten sterk afhankelijk van de exploitatie van hun rechten, maar tegelijk kwetsbaar voor ongeautoriseerde verspreiding van hun werk. Dat verklaart waarom ze internet behalve als een kans ook als een bedreiging zien. Wettelijke regelingen om de eigen onderhandelingspositie te bevorderen kunnen rekenen op steun van deze groep. Ook is men zeer tevreden over CBO's. Opvallend is de ondervertegenwoordiging van uitvoerende musici in deze groep.

Generatie 2.0

Zo'n 18 procent van de respondenten behoort tot de Generatie 2.0, die vooral kansen ziet in digitale ontwikkelingen, *filessharing* en *remixing*. De groep is relatief jong en voelt zich financieel niet of nauwelijks bedreigd, werkt minder uren als maker of kunstenaar, maar heeft wel de ambitie om meer uren te gaan werken. Leden van deze groep hebben relatief veel inkomsten buiten hun creatieve discipline. De groep kent een positieve inkomensontwikkeling en is minder tevreden over CBO's. Een relatief groot deel van hen, 20 procent, is niet bij een CBO aangesloten. De muziekwereld is duidelijk oververtegenwoordigd in deze groep: singer-songwriters, componisten en uitvoerend musici. Dat is opvallend omdat de muziekwereld grondig veranderd is door digitalisering, waarbij de effecten voor sommige beroepen en sectoronderdelen substantieel blijken. Een typerend kenmerk van deze groep is dat hun inkomsten voor het grootste deel uit gages afkomstig zijn en niet uit rechten.

Analoge generatie

Ongeveer 12 procent van de respondenten behoort tot de Analoge generatie. Deze groep vindt geen aansluiting bij digitalisering. De analoge generatie maakt weinig gebruik van nieuwe media en schat de kansen van digitale ontwikkelingen zeer laag in. Dat geldt ook voor *filessharing*, waar volgens deze groep weinig kansen, maar ook niet zo veel bedreigingen van uit gaan, vooral in vergelijking met de handhavers. Deze groep is ouder dan gemiddeld, werkt veel en heeft meer dan andere groepen te maken met een negatieve inkomensontwikkeling. De inkomsten zijn binnen deze groep voornamelijk afkomstig uit rechtenvergoedingen van CBO's en royalty's van exploitanten. Opvallend is dat deze groep ondanks het belang van rechteninkomsten, CBO's niet hoger dan gemiddeld waardeert. Zo staat deze groep negatiever dan gemiddeld tegenover collectieve onderhandelingen door CBO's over digitaal hergebruik. In deze groep zijn auteurs, vertalers, journalisten, fotografen en tekenaars meer dan gemiddeld vertegenwoordigd. De muziekwereld is ondervertegenwoordigd, evenals regisseurs, scenaristen en beeldend kunstenaars.

Digitale debutanten

In deze groep valt ongeveer 17 procent van de respondenten. De Digitale Debutanten zien kansen in digitale ontwikkelingen en *filessharing*, maar weten doordat zij nog weinig gebruik maken van nieuwe media, nog niet zo goed hoe zij deze kansen moeten benutten. De beroepen die in deze groep oververtegenwoordigd zijn (scenaristen, acteurs, regisseurs en auteurs) werken overwegend in sectoren die de kansen en consequenties van digitalisering voor een groot deel nog moeten ervaren. Ten opzichte van de andere groepen werken de Digitale debutanten minder uren en hebben ze minder ambities om meer te werken. Het deel van hun inkomen dat ze met creatieve arbeid verdienen is relatief vaak het resultaat van (tijdelijke) dienstverbanden of contracten. Ze zijn tevreden over CBO's en zien ook bij digitale exploitatie een rol voor de CBO's. Deze groep is relatief oud: driekwart is ouder dan 45 jaar.

Zelfbewuste makers

Plusminus 15 procent van de respondenten kan worden aangeduid als Zelfbewuste makers. Zij verdienen hun inkomen vooral door exploitatie in eigen beheer en werken zelden in dienstverband. Dat is een typisch kenmerk van de verschillende beroepen die in deze groep zijn oververtegenwoordigd: fotografen, beeldend kunstenaars, tekenaars en ontwerpers. Ondanks het feit dat de werken van deze makers gemakkelijk digitaal te verspreiden zijn, is er een significante groep onder hen die samen met de beeldend kunstenaars, volop mogelijkheden ziet in het digitale tijdperk. De afkeer van *filessharing* en *remixing* onderstreept echter dat ze tevens beducht zijn voor mogelijke schaduwkanten van digitale distributie. Desalniettemin zien ze veel kansen in digitale ontwikkelingen. Ze maken relatief veel gebruik van nieuwe media en oordelen positief over hun eigen onderhandelingspositie. Hun inkomensontwikkeling is relatief gunstig.

Verontruste jongeren

Ongeveer 11 procent van de respondenten behoort tot de groep Verontruste jongeren. Deze groep lijkt in leeftijd en professionele achtergrond op de Generatie 2.0, maar staat aanzienlijk negatiever tegenover digitalisering en *filessharing*. Zij beoordelen de kansen van digitale ontwikkelingen niet positiever of negatiever dan de gehele populatie en zijn daarmee een stuk minder positief dan de Handhavers en Generatie 2.0. De Verontruste jongeren vormen een groep die veel uren maakt in het creatieve beroep en wier inkomen vooral uit gages bestaat. Daarnaast zijn ze minder vaak dan gemiddeld kostwinner en hebben ze een negatieve inkomensontwikkeling. Ze hebben een lagere opleiding genoten dan geldt voor het gemiddelde in de responsgroep. Over CBO's zijn de verontruste jongeren over het algemeen minder tevreden dan de rest van de populatie.